

УДК 351.9:341.242.2(4-672ЄС):328.185

DOI: 10.35432/tisb342025348024

Марія Холод

*д-р філос. з публ. упр. та адмін.,
старший викладач кафедри соціально-гуманітарних наук
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»,
викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук
Одеського державного аграрного університету
<https://orcid.org/0000-0001-7915-9935>
e-mail: khm@oridu.odessa.ua*

Наталія Колісниченко

*д.держ.упр., професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних наук
Навчально-наукового інституту публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0003-1083-7990>
e-mail: ird@ukr.net*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК МЕХАНІЗМІВ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Стаття присвячена комплексному аналізу теоретичних засад, історичної еволюції та сучасної архітектури антикорупційної політики Європейського Союзу. У роботі досліджено трансформацію підходів ЄС від реактивних механізмів фінансового контролю до всеосяжної парадигми «публічної доброчесності», що базується на принципах належного врядування. Особливу увагу приділено інституційному дуалізму між адміністративними розслідуваннями OLAF та кримінальним переслідуванням з боку Європейської прокуратури (EPPO). Авторами проаналізовано принципи відкритості, підзвітності та участі як нормативні орієнтири для розбудови довіри громадян до європейських інституцій.

Дослідження охоплює історичний шлях розвитку антикорупційної інфраструктури, починаючи від системної кризи Комісії Сантера 1999 року, яка стала каталізатором радикальних реформ. Розглянуто роль теорії «принципал-агент» в обґрунтуванні необхідності наглядових органів для подолання асиметрії інформації в багаторівневому врядуванні. Okремо висвітлено еволюцію механізмів «м'якого права», зокрема перехід Реєстру прозорості від добровільної до фактично обов'язкової моделі лобіювання. Проаналізовано вплив Директиви PIF на гармонізацію кримінального законодавства держав-членів щодо боротьби з шахрайством та корупцією. Значну увагу приділено новітнім ініціативам, таким як Директива про захист викривачів та дискусійний проект створення єдиного Міжінституційного етичного органу ЄС.

У контексті євроінтеграції України наголошено на важливості адаптації європейських стандартів не лише через технічну рецепцію норм, а й через формування культури доброчесного лідерства. Стаття підкреслює, що інтеграція України в європейський антикорупційний простір через взаємодію з OLAF та EPPO є ключовим драйвером прозорості повоєнної відбудови. Зроблено висновок, що синергія інституційної стійкості ЄС та реформаторських зусиль України є необхідною умовою для створення єдиного безпечного та правового простору, вільного від системної корупції.

Ключові слова: антикорупційна політика ЄС, публічна доброчесність, належне врядування, OLAF, EPPO, Директива PIF, Реєстр прозорості, конфлікт інтересів, захист викривачів, Етичний орган ЄС, євроінтеграція України, корупційні ризики, підзвітність.

Mariia Kholod

*PhD in Public Administration, Senior Lecturer at
the Department of Social and Humanitarian Sciences,
the ESI of Public Service and Administration of Odesa Polytechnic National University,
Lecturer at the Department of Social and Humanitarian Sciences of
Odesa State Agrarian University
<https://orcid.org/0000-0001-7915-9935>
e-mail: khm@oridu.odessa.ua*

Natalia Kolisnichenko

*Doctor of Sciences in Public Administration, Full Professor,
Head of the Department of Social and Humanitarian Sciences,
the ESI of Public Service and Administration of Odesa Polytechnic National University
<https://orcid.org/0000-0003-1083-7990>
e-mail: ird@ukr.net*

THEORETICAL PRINCIPLES OF THE EU ANTI-CORRUPTION POLICY: THE EVOLUTION OF INTEGRITY MECHANISMS

The article is devoted to a comprehensive analysis of the theoretical foundations, historical evolution, and modern architecture of the European Union's anti-corruption policy. The study explores the transformation of EU approaches from reactive financial control mechanisms to a comprehensive "public integrity" paradigm based on the principles of good governance. Particular attention is paid to the institutional dualism between the administrative investigations of OLAF and criminal prosecution by the European Public Prosecutor's Office (EPPO). The authors analyze the principles of openness, accountability, and participation as normative benchmarks for building citizen trust in European institutions.

The research covers the historical trajectory of the anti-corruption infrastructure, starting from the systemic crisis of the Santer Commission in 1999, which served as a catalyst for radical reforms. The role of the "principal-agent" theory is examined in justifying the need for supervisory bodies to overcome information asymmetry in multi-level governance. The evolution of "soft law" mechanisms is highlighted separately, specifically the transition of the Transparency Register from a voluntary to a de facto mandatory lobbying model. The impact of the PIF Directive on the harmonization of member states' criminal laws regarding the fight against fraud and corruption is also analyzed. Significant attention is given to recent initiatives, such as the Whistleblower Protection Directive and the controversial project to establish a single EU Interinstitutional Ethics Body.

In the context of Ukraine's European integration, the importance of adapting European standards is emphasized—not only through the technical reception of norms but also through the cultivation of a culture of integrity-based leadership. The article underscores that Ukraine's integration into the European anti-corruption space through interaction with OLAF and the EPPO is a key driver for transparency in post-war reconstruction. It is concluded that the synergy between the EU's institutional resilience and Ukraine's reform efforts is a prerequisite for creating a unified security and legal space free from systemic corruption. Furthermore, the study identifies potential risks associated with the fragmented implementation of anti-corruption standards across different Member States, suggesting a path toward more centralized digital monitoring. The final synthesis offers a roadmap for refining the EU's preventative measures.

Keywords: EU anti-corruption policy, public integrity, good governance, OLAF, EPPO, PIF Directive, Transparency Register, conflict of interest, whistleblower protection, EU Ethics Body, Ukraine's European integration, corruption risks, accountability.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасний етап розвитку європейської інтеграції характеризується фундаментальною трансформацією підходів до публічного управління, де питання етики, доброчесності та боротьби з корупцією перемістилися з периферії адміністративного дискурсу в центр політичного порядку денного. За оцінками Європейської Комісії, корупція коштує економіці ЄС від 179 до 990 мільярдів євро щорічно, що становить до 6% ВВП Союзу, підриваючи інвестиційний клімат, соціальну справедливість та ефективність державних витрат. Корупція в Європейському Союзі більше не розглядається виключно як девіантна поведінка окремих посадових осіб або внутрішня проблема країн з перехідною економікою. Натомість, вона визнається системною загрозою для верховенства права, ефективності спільного ринку та, що найважливіше, довіри громадян до європейського проекту як такого.

Проблема дослідження полягає в концептуальному та інституційному розриві між традиційними механізмами захисту фінансових інтересів Співтовариства та сучасними вимогами до всеосяжної «системи публічної доброчесності» (public integrity system) [29]. Ця система має охоплювати не лише репресивні заходи кримінального переслідування, а й складний комплекс превентивних механізмів: регулювання лобіювання, запобігання конфлікту інтересів, етичні стандарти для вищих посадових осіб та захист викривачів.

Актуальність теми посилюється в контексті євроінтеграційних прагнень України. Гармонізація українського законодавства з правом ЄС вимагає не лише технічної рецепції нормативних актів, а й глибокого розуміння теоретичної логіки, що стоїть за еволюцією європейських антикорупційних інституцій — від створення OLAF на тлі кризи Комісії Сантера до революційного запуску Європейської прокуратури (EPPO) та дебатів щодо створення єдиного Етичного органу ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Науковий дискурс щодо антикорупційної політики ЄС є багатограним та міждисциплінарним. Західна історіографія представлена роботами дослідників, які розглядають корупцію крізь призму теорій врядування та соціальних порядків [29]. Вони аргументують перехід від концепції "боротьби з корупцією" до побудови "доброчесного врядування", де ключовим є перехід від партикуляризму до етичного універсалізму. Значний пласт досліджень присвячено інституційним аспектам, зокрема еволюції OLAF та EPPO (M. Ntziouni-Doumas, N. Thirza, E. Enes), які аналізують правові колізії та механізми співпраці між адміністративними та кримінальними органами розслідування [3, 13, 27].

Окрему групу становлять праці, що аналізують "м'яке право" та етичні режими, зокрема питання прозорості лобіювання та конфлікту інтересів [23, 31, 37]. Критичний погляд на ефективність цих механізмів пропонують звіти неурядових організацій, таких як Transparency International та Corporate Europe Observatory, які вказують на проблему "обертальних дверей" та недостатню незалежність наглядових органів [7, 8, 36].

Українська наукова думка фокусується на адаптації європейського досвіду до національних реалій, особливо в умовах війни та поствоєнної реконструкції [4, 6]. У наукових працях акцентується увага на формуванні етичного лідерства в органах публічної влади як необхідної передумови для запобігання корупції, що виходить за межі суто правового регулювання [1]. Бібліометричні дослідження вказують на зростання інтересу до теми публічної доброчесності серед українських вчених, які розглядають антикорупційну політику ЄС як нормативну модель для реформування вітчизняної системи державного управління [2, 15].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної роботи є комплексний аналіз теоретичних засад та історичної динаміки формування антикорупційної політики ЄС для виявлення закономірностей розвитку механізмів доброчесності. Для

досягнення мети поставлено завдання розкрити теоретичні концепції "належного врядування" та "публічної доброчесності" як фундаменту політики ЄС, а також прослідкувати історичну генезу інституційної архітектури від UCLAF до ЕРРО. Крім того, необхідно проаналізувати ефективність механізмів "м'якого права", таких як реєстри прозорості та етичні кодекси, визначити проблеми та перспективи розвитку етичного регулювання в ЄС у контексті останніх ініціатив (Етичний орган, захист викривачів) та окреслити значення європейського досвіду для України.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Фундаментальним теоретичним зрушенням, що визначило сучасне обличчя антикорупційної політики ЄС, став відхід від класичної веберівської моделі бюрократії до концепції "належного врядування" (Good Governance). Якщо традиційна адміністративна теорія фокусувалася на процедурній законності та ієрархії, то "належне врядування" акцентує увагу на якості взаємодії між владними інституціями та громадянським суспільством. Поворотним моментом стала публікація Європейською Комісією "Білої книги з європейського врядування" (White Paper on European Governance) у 2001 році. Цей документ був реакцією на зростаюче відчуження громадян від процесу прийняття рішень у Брюсселі та необхідність відновлення довіри після кризи Комісії Сантера [24].

У "Білій книзі" було сформульовано п'ять принципів, які мають лежати в основі діяльності ЄС. Першим принципом є відкритість (Openness), згідно з якою інституції мають працювати прозоро, активно комунікувати про свої дії та рішення зрозумілою мовою, що є передумовою для громадського контролю [24]. Другим принципом є участь (Participation), яка передбачає, що якість, релевантність та ефективність політики залежать від широкого залучення громадян на всіх етапах — від розробки до імплементації [10, 24]. Третім принципом є підзвітність (Accountability), що вимагає чіткого розмежування відповідальності між законодавчими та виконавчими органами, а також прозорості щодо розподілу обов'язків у складній системі ЄС [16, 37]. Наступними принципами є ефективність (Effectiveness), яка означає результативність та своєчасність політики з мінімальними витратами ресурсів, та узгодженість (Coherence). Останній принцип набуває особливого значення в антикорупційній сфері, вимагаючи політичного лідерства для забезпечення того, щоб різноманітні секторні політики не суперечили одна одній, а доповнювали спільну стратегію доброчесності.

Ці принципи стали нормативним орієнтиром для подальших реформ. Зокрема, вимога відкритості та підзвітності лягла в основу пізніших ініціатив щодо прозорості лобіювання та доступу до публічної інформації. Дослідники зазначають, що ЄС почав вимагати дотримання стандартів "належного врядування" не лише від себе, а й від своїх зовнішніх партнерів, включивши відповідні застереження (conditionality) до угод з третіми країнами [16, 24].

Для аналізу інституційного дизайну антикорупційних органів ЄС (таких як OLAF та ЕРРО) науковці часто застосовують теорію "принципал-агент" (principal-agent theory). Сучасна демократія розглядається як ланцюг делегування повноважень: громадяни (принципали) делегують владу обраним представникам, ті — уряду/Комісії, а Комісія — бюрократичному апарату та агентствам [17, 24].

Корупція в цій моделі виникає через фундаментальну проблему: агент (чиновник) має власні інтереси, які можуть не збігатися з інтересами принципала (суспільства), і володіє більшою інформацією про свої дії (асиметрія інформації). Агент може використовувати цю перевагу для отримання ренти (корупції), приховуючи свої дії від принципала. У багаторівневій системі управління ЄС (multi-level governance) цей ланцюг стає надзвичайно довгим та складним, що створює сприятливі умови для "витоку" ресурсів [16, 18]. Кошти бюджету ЄС часто адмініструються національними або регіональними органами влади держав-членів, які виступають агентами по відношенню до Комісії. Це створює подвійну

проблему агентських відносин: Комісія повинна контролювати не лише своїх співробітників, а й національні адміністрації.

Саме для подолання цієї асиметрії створюються спеціалізовані наглядові органи. OLAF та Рахункова палата діють як механізми моніторингу, покликані зменшити інформаційну перевагу агентів та забезпечити підзвітність. Теорія передбачає два типи контролю. Перший — це "поліцейський патруль" (police patrol), що означає постійний, централізований нагляд, наприклад, через аудити. Другий тип — "пожежна сигналізація" (fire alarm), що являє собою децентралізовану систему реагування на сигнали від третіх сторін, такі як скарги громадян або повідомлення викривачів [17, 37]. Розвиток політики захисту викривачів в ЄС можна інтерпретувати як намагання посилити механізм "пожежної сигналізації", залучаючи громадян до контролю за агентами.

Сучасна наука державного управління пропонує розрізнити поняття "антикорупція" та "публічна доброчесність". Якщо антикорупція часто асоціюється з негативними, репресивними заходами (розслідування, покарання), то доброчесність є ширшим, позитивним концептом.

Публічна доброчесність визначається як узгодженість дій, цінностей, методів, заходів, принципів, очікувань і результатів. Це система, в якій публічна влада використовується для офіційно санкціонованих і публічно обґрунтованих цілей [15, 29]. Дослідники наголошують, що метою є не просто "відсутність корупції", а наявність довіри до інституцій. Вчені підкреслюють, що фокус на доброчесності вимагає створення інституцій, які є дійсно вартими довіри, а не лише карають за порушення [5, 29].

Концепція "системи національної (або наднаціональної) доброчесності" (Integrity System) передбачає, що боротьба з корупцією залежить від ефективної взаємодії різних "стовпів": виконавчої влади, парламенту, судів, омбудсмена, аудиторських органів, медіа та громадянського суспільства [1, 31]. Слабкість одного з елементів (наприклад, відсутність захисту викривачів або непрозорість лобіювання) підриває всю систему. Цей підхід пояснює, чому ЄС останнім часом фокусується на створенні комплексних етичних рамок, які охоплюють не лише чиновників, а й депутатів, комісарів та навіть приватний сектор [20, 31, 37].

До кінця 1990-х років захист фінансових інтересів Співтовариства здійснювався децентралізовано. Існував підрозділ UCLAF (Unit for the Coordination of Fraud Prevention), створений у 1988 році в структурі Генерального секретаріату Комісії. Однак UCLAF не мав достатньої незалежності та повноважень для проведення ефективних розслідувань, особливо коли йшлося про зловживання всередині самої Комісії [3, 18].

Каталізатором змін стала глибока політична криза 1998-1999 років. Звинувачення у нецільовому використанні коштів, фаворитизмі та "кумівстві" (зокрема, щодо Комісара Едіт Крессон) призвели до створення Комітету незалежних експертів. Їхній звіт був нищівним: він констатував втрату контролю над адміністрацією та відсутність почуття відповідальності. У березні 1999 року Комісія під головуванням Жака Сантера пішла у відставку в повному складі — безпрецедентна подія в історії ЄС [18, 22]. Ця подія продемонструвала структурну слабкість існуючих механізмів контролю і створила політичний імпульс ("вікно можливостей") для радикальних реформ. Стало очевидним, що внутрішній підрозділ Комісії не може ефективно розслідувати дії самої Комісії.

У відповідь на кризу, у 1999 році було прийнято рішення про створення Європейського управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF – Office Européen de Lutte Anti-Fraude). OLAF отримав унікальний гібридний статус: адміністративно він залишався частиною Комісії (що забезпечувало фінансування та логістику), але функціонально був повністю незалежним у проведенні розслідувань [3, 18].

Ключові віхи становлення OLAF охоплюють його заснування та створення Наглядового комітету для гарантування незалежності у 1999 році, а також призначення

першого Генерального директора Франца-Германа Брюнера і публікацію першого річного звіту у 2000 році. Важливим кроком у розвитку інституційної спроможності став запуск програми "Hercule" у 2004 році, яка забезпечила фінансування для технічного оснащення та тренінгів правоохоронних органів держав-членів, посилюючи транснаціональну співпрацю. Подальший розвиток ознаменувався першою реорганізацією у 2006 році, коли OLAF сфокусувався на власних розслідуваннях, а не лише на координації [18, 23].

У цей період сформувався основний мандат OLAF: проведення адміністративних розслідувань щодо шахрайства з бюджетом ЄС (як у доходах, так і у видатках), а також розслідування серйозних посадових проступків співробітників інституцій ЄС [13, 27]. Однак OLAF не мав повноважень кримінального переслідування. Його звіти мали статус рекомендацій, які передавалися національним прокуратурам. Статистика свідчила, що значна частина цих рекомендацій не призводила до судових вироків через розбіжності в національних законодавствах та пріоритетах [14, 28].

Паралельно з розвитком слідчих органів, Комісія почала розбудовувати превентивні механізми. У 2005 році Комісар Сійм Каллас представив "Європейську ініціативу прозорості" (European Transparency Initiative - ETI). Метою ініціативи було підвищення підзвітності використання коштів ЄС та регулювання діяльності груп інтересів (лобістів) [21, 33].

У 2008 році в рамках ETI було створено Реєстр представників інтересів Комісії (добровільний). Це стало першою спробою систематизувати інформацію про те, хто і як впливає на прийняття рішень у Брюсселі [19, 32]. Ініціатива також передбачала публікацію інформації про бенефіціарів фондів ЄС, що стало важливим кроком у реалізації принципу "гроші слідують за прозорістю" [31, 37].

До 2010-х років стало зрозуміло, що правова база OLAF потребує оновлення. Регламент (ЄС, Євроатом) № 883/2013 став результатом тривалих дискусій. Він мав на меті підвищити ефективність розслідувань OLAF, посилити процесуальні права осіб, які перебувають під слідством, та уточнити взаємодію з національними органами [3, 18].

Регламент 883/2013 запровадив низку ключових нововведень, серед яких встановлення чітких правил проведення виїзних перевірок та запровадження посади Контролера процедурних гарантій (хоча повноцінно цей інститут запрацював пізніше). Також було закріплено зобов'язання національних органів влади надавати інформацію OLAF та можливість Управління укладати адміністративні угоди з третіми країнами та міжнародними організаціями [18, 23]. Попри ці зміни, OLAF залишався адміністративним органом. Його "беззубість" у кримінальному аспекті ставала все більш очевидною проблемою, особливо у транскордонних справах про шахрайство з ПДВ, які завдавали бюджету ЄС збитків на мільярди євро щорічно.

Для створення ефективної системи кримінального переслідування необхідно було уніфікувати визначення злочинів у всіх державах-членах. Директива (ЄС) 2017/1371 про боротьбу з шахрайством, що зачіпає фінансові інтереси Союзу, засобами кримінального права (відома як "PIF Directive" — від фр. Protection des Intérêts Financiers), стала наріжним каменем цієї уніфікації [14, 28].

Директива, прийнята 5 липня 2017 року, замінила Конвенцію PIF 1995 року. Вона встановила спільні визначення для чотирьох категорій злочинів. По-перше, це шахрайство, що охоплює умисні дії або бездіяльність (наприклад, подання фальшивих документів), що призводять до незаконного отримання або утримання коштів ЄС [14, 20]. Особливу увагу в директиві приділено шахрайству у сфері державних закупівель, що включає використання неправдивих заяв для неправомірного отримання коштів, що раніше по-різному трактувалося в національних законодавствах [14, 28]. По-друге, корупція, як активна (надання хабаря), так і пасивна (отримання хабаря) за участю посадової особи [14, 30]. По-третє, відмивання коштів, що стосується легалізації доходів, отриманих від злочинів проти фінансових

інтересів ЄС. По-четверте, привласнення (Misappropriation), що визначається як нецільове використання коштів або активів посадовою особою [14, 28].

Важливим аспектом Директиви стало включення шахрайства з ПДВ у транскордонних випадках (якщо збитки перевищують 10 млн євро) до сфери компетенції ЄС. Директива також встановила мінімальні вимоги до санкцій та строків давності, що є критично важливим для уникнення ситуацій, коли злочинці шукають юрисдикції з м'якшим законодавством [14, 28].

Створення Європейської прокуратури (EPPO) стало, без перебільшення, революційною подією в історії європейської інтеграції. Вперше ЄС отримав орган з повноваженнями безпосередньо розслідувати злочини, висувати обвинувачення та підтримувати їх у національних судах держав-членів [13, 27]. EPPO була створена через механізм "поглибленої співпраці" (enhanced cooperation), оскільки не всі країни погодилися приєднатися [13, 20].

EPPO розпочала свою операційну діяльність 1 червня 2021 року під керівництвом Лаури Ковеші. Структура EPPO є дворівневою. Центральний рівень складається з Головного європейського прокурора та колегиї прокурорів у Люксембурзі. Децентралізований рівень представлений Європейськими делегованими прокурорами, які працюють у державах-членах, але є повністю незалежними від національних органів влади [13, 27]. Створення EPPO також дозволило значно пришвидшити обмін інформацією та доказами у транскордонних справах, усуваючи бюрократичні затримки, притаманні традиційній міжнародно-правовій допомозі [20, 27].

Поява EPPO змінила роль OLAF, але не замінила його. Сформувалася нова модель співпраці, закріплена у відповідних регламентах та робочих домовленостях [27]. У липні 2021 року OLAF та EPPO уклали робочу домовленість, яка чітко регламентує обмін інформацією та уникнення дублювання розслідувань.

Табл. 1

Порівняльна характеристика повноважень OLAF та EPPO

Характеристика	OLAF (Європейське управління з питань запобігання зловживанням)	EPPO (Європейська прокуратура)
Природа органу	Адміністративний, слідчий	Судовий, прокурорський
Основна функція	Адміністративні розслідування, рекомендації	Кримінальні розслідування, обвинувачення в суді
Результат роботи	Фінансові, дисциплінарні, судові рекомендації	Обвинувальний акт, вирок суду, конфіскація
Юрисдикція	Усі держави-члени ЄС + треті країни (угоди)	Тільки держави-учасниці поглибленої співпраці (22+)
Предмет	Шахрайство, корупція, адміністративні порушення	Тільки злочини проти фінансових інтересів ЄС (PIF)

Сформовано авторами на основі [13, 14, 18, 20, 27]

Співпраця будується на принципі комплементарності. OLAF зобов'язаний повідомляти ЕРРО про підозри у кримінальних злочинах, тоді як ЕРРО може просити OLAF про проведення допоміжних заходів. Крім того, OLAF проводить адміністративні розслідування для повернення коштів у випадках, коли кримінальне переслідування неможливе або недоцільне, а також у країнах, що не входять до ЕРРО [13, 27].

Регулювання лобювання в ЄС пройшло шлях від повної дерегуляції до системи "де-факто обов'язковості". Ключовим інструментом є Реєстр прозорості (Transparency Register). Процес його становлення почався у 2011 році, коли перша Міжінституційна угода (ІА) між Парламентом і Комісією об'єднала їхні окремі реєстри [11, 19]. Згодом, у 2014 році, оновлена угода запровадила додаткові стимули для реєстрації, але Рада ЄС залишалася лише спостерігачем. Важливий крок було зроблено у 2021 році, коли було підписано нову Міжінституційну угоду, яка поширила дію реєстру на Раду ЄС. Ця угода базується на принципі "обумовленості" (conditionality), згідно з яким певні види діяльності, такі як зустрічі з вищими посадовцями, доступ до приміщень Парламенту або участь у експертних групах, доступні лише зареєстрованим суб'єктам [21, 32].

Станом на початок 2024 року в Реєстрі прозорості налічувалося вже понад 12 500 організацій, з яких більше половини становлять внутрішні лобісти та торговельні асоціації, що свідчить про значний масштаб інтересів, представлених у Брюсселі [23, 33]. Проте система залишається об'єктом критики. Неурядові організації (Corporate Europe Observatory) вказують, що реєстр не є юридично обов'язковим (legally binding) у сенсі законодавства ЄС, а базується на внутрішніх правилах інституцій. Це залишає шпарини: наприклад, представники третіх країн не були зобов'язані реєструватися, що стало однією з причин, чому лобісти Катару та Марокко могли діяти непоміченими у справі "Катаргейт" [7, 22].

Для вищих посадових осіб ЄС (Комісарів, депутатів Європарламенту) існують окремі кодекси поведінки. Оновлений у 2018 році Кодекс поведінки членів Європейської Комісії значно посилив правила щодо діяльності після звільнення (post-public employment), відомої як проблема "обертальних дверей" (revolving doors) [26].

Згідно з новими правилами, період охолодження ("cooling-off period"), протягом якого экс-комісари повинні повідомляти про нові місця роботи, збільшено з 18 місяців до 2 років для рядових Комісарів та до 3 років для Президента Комісії. Також вперше введено формальне визначення конфлікту інтересів, яке охоплює не лише реальні, а й потенційні конфлікти та ситуації, що можуть бути сприйняті як такі ("appearance of conflict") [25, 26].

Незважаючи на ці зміни, критики зазначають, що Незалежний етичний комітет, який розглядає ці випадки, має лише дорадчі функції і не може накладати вето на призначення. Гучні випадки підірвали довіру до системи і продемонстрували потребу в більш жорсткому контролі через створення єдиного незалежного органу [8, 31, 36].

Прийняття Директиви (ЄС) 2019/1937 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу, стало важливим кроком у формуванні культури викривання. Директива зобов'язує державні та приватні організації (понад 50 працівників) створити безпечні канали для повідомлень та гарантує викривачам захист від звільнення, пониження в посаді чи інших форм репресій [34, 38].

Імплементация Директиви виявилася складною. Звіт Комісії 2024 року та дані моніторингу показують, що багато держав-членів зтягнули з транспонуванням або зробили це формально [12, 34]. Комісія ініціювала процедури порушення (infringement proceedings) проти низки країн через затримки з повним прийняттям національного законодавства або невідповідність запроваджених норм стандартам ЄС [12, 38]. Основні проблеми стосуються недостатньої анонімності каналів повідомлення та слабких механізмів правового захисту викривачів у судах. Це підтверджує тезу про те, що прийняття законодавства на рівні ЄС не гарантує автоматичної зміни адміністративної культури на місцях.

На тлі корупційного скандалу "Катаргейт", у 2023 році Європейська Комісія висунула пропозицію про створення спільного Міжінституційного етичного органу (Interinstitutional Ethics Body). Ідея полягає в тому, щоб створити єдиний центр, який би встановлював мінімальні етичні стандарти для всіх інституцій ЄС (Комісії, Парламенту, Ради, Суду, ЄЦБ, Рахункової палати та ін.) [9, 31]. Запропонований орган складатиметься з представників інституцій та п'яти незалежних експертів, які виступатимуть у ролі спостерігачів. Його завдання — уніфікувати правила щодо декларування майна, прийняття подарунків, побічної роботи та зустрічей з лобістами.

Пропозиція Комісії зіткнулася з жорсткою критикою з боку Європейського Парламенту та громадянського суспільства. Основний аргумент критиків полягає в тому, що запропонований орган не матиме повноважень проводити розслідування індивідуальних випадків порушень та накладати санкції, що робить його слабким у порівнянні з національними аналогами.

У резолюціях Парламенту наголошується, що орган, який займається лише розробкою стандартів, але не їх забезпеченням (enforcement), ризикує стати "беззубим тигром" ("ethics body in name only") [8, 36]. Депутати вимагають наділити орган правом ініціювати розслідування за власною ініціативою або за скаргами третіх осіб, а також правом вимагати документи. Водночас, існують конституційно-правові застереження. Праві політичні групи висловлюють побоювання, що надання такому органу широких слідчих повноважень щодо депутатів може порушити принцип вільного мандату та поділ влади, перетворивши його на інструмент політичного тиску [7, 37]. Ця дискусія відображає фундаментальну напругу в архітектурі ЄС: між потребою в централізованому нагляді за доброчесністю та повагою до інституційної автономії та національного суверенітету.

На тлі корупційного скандалу "Катаргейт", у 2023 році Європейська Комісія висунула пропозицію про створення спільного Міжінституційного етичного органу (Interinstitutional Ethics Body). Ідея полягає в тому, щоб створити єдиний центр, який би встановлював мінімальні етичні стандарти для всіх інституцій ЄС (Комісії, Парламенту, Ради, Суду, ЄЦБ, Рахункової палати та ін.) [9, 31]. Запропонований орган складатиметься з представників інституцій та п'яти незалежних експертів, які виступатимуть у ролі спостерігачів. Його завдання — уніфікувати правила щодо декларування майна, прийняття подарунків, побічної роботи та зустрічей з лобістами.

Пропозиція Комісії зіткнулася з жорсткою критикою з боку Європейського Парламенту та громадянського суспільства. Основний аргумент критиків полягає в тому, що запропонований орган не матиме повноважень проводити розслідування індивідуальних випадків порушень та накладати санкції, що робить його слабким у порівнянні з національними аналогами.

У резолюціях Парламенту наголошується, що орган, який займається лише розробкою стандартів, але не їх забезпеченням (enforcement), ризикує стати "беззубим тигром" ("ethics body in name only") [8, 36]. Депутати вимагають наділити орган правом ініціювати розслідування за власною ініціативою або за скаргами третіх осіб, а також правом вимагати документи. Водночас, існують конституційно-правові застереження. Праві політичні групи висловлюють побоювання, що надання такому органу широких слідчих повноважень щодо депутатів може порушити принцип вільного мандату та поділ влади, перетворивши його на інструмент політичного тиску [7, 37]. Ця дискусія відображає фундаментальну напругу в архітектурі ЄС: між потребою в централізованому нагляді за доброчесністю та повагою до інституційної автономії та національного суверенітету.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні узагальнення. Антикорупційна політика ЄС пройшла шлях від вузькофункціонального захисту фінансових інтересів до всеосяжної парадигми "публічної доброчесності". В основі цієї трансформації лежать

принципи "належного врядування" (прозорість, підзвітність, участь), які змістили фокус з виключно кримінального переслідування на превенцію та етичне регулювання.

Створення Європейської прокуратури (EPPO) стало кульмінацією історичного розвитку, подолавши обмеженість адміністративної моделі OLAF. Дуалізм "OLAF-EPPO" забезпечує комплексний захист бюджету ЄС, поєднуючи адміністративні (повернення коштів) та кримінальні (ув'язнення винних) інструменти. Однак ефективність цієї системи залежить від рівня гармонізації національних законодавств (імплементация PIF Directive).

Історія розвитку Реєстру прозорості та етичних кодексів демонструє межі "м'якого права" та поступовий рух від добровільності до обов'язковості. Скандали (як "Катаргейт") слугують каталізаторами посилення правил, але політичний спротив часто "розмиває" амбітні реформи, залишаючи прогалини в системі нагляду, про що свідчить поточна дискусія про Етичний орган.

Щодо України, то європейська модель є безальтернативним орієнтиром. Проте досвід ЄС вчить, що саме лише створення інституцій недостатньо. Критично важливим є формування культури доброчесності, захист викривачів та реальне залучення громадянського суспільства до контролю. Інтеграція в європейський простір доброчесності (через OLAF, EPPO, спільні реєстри) стане потужним драйвером незворотності антикорупційних реформ в Україні.

Список використаних джерел

1. Антикорупційні стратегії у публічному управлінні. *Публічне управління і політика*. 2024. URL: <https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap/article/download/6/5/48>
2. Оцінка наукової дискусії про корупцію та антикорупційну політику: бібліометричний підхід. *ResearchGate*. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/391814409_Ocinka_naukovo_i_diskusii_pro_korupciu_ta_antikorupcijn_u_politiku_bibliometricnij_pidhid
3. 25 Years of OLAF: Looking Back and Ahead. *Eucrim*. 2024. URL: <https://eucrim.eu/articles/25-years-of-olaf-looking-back-and-ahead/>
4. Adapting european anti-corruption strategies: Israel's experience and opportunities for Ukraine. *ResearchGate*. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/398293199_Adapting_european_anti-corruption_strategies_Israel's_experience_and_opportunities_for_Ukraine
5. An 'Institution-First' Conception of Public Integrity. *British Journal of Political Science*. 2024. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/british-journal-of-political-science/article/an-institutionfirst-conception-of-public-integrity/C1FD6A5DFB9F838AE1ACE34E182ABC2E>
6. Are Ukraine's Anti-corruption Reforms Working? *Chatham House*. 2021. URL: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-04/2018-11-19-are-ukraine-anticorruption-reforms-working-lough.pdf>
7. Bias baked in. *Corporate Europe Observatory*. 2025. URL: <https://corporateeurope.org/en/2025/01/bias-baked>
8. Commission proposal for EU ethics body denies independent control: "Like a game without a referee". *Daniel Freund*. 2023. URL: <https://danielfreund.eu/commission-proposal-for-eu-ethics-body-denies-independent-control/?lang=en>
9. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a proposal for an interinstitutional ethics body. *European Commission*. 2023. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-06/COM_2023_311_1_EN.pdf
10. Compendium of Good Practices on the role of Multi-Stakeholders in Preventing and Combating Corruption. *G20.org*. 2025. URL: <https://g20.org/wp-content/uploads/2025/11/Compendium-of-Good-Practices-on-the-role-of-Multi-Stakeholders-in-Preventing-and-Combating-Corruption-copy.pdf>
11. EU Transparency Register. *European Parliament*. 2016. URL: <https://ec.europa.eu/eu-transparency-register/>

<https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-542170-European-Transparency-Register-FINAL.pdf>

12. EU Whistleblower Directive – Prepare for Potential Policy Adjustments. *Bird & Bird*. 2024. URL: <https://www.twobirds.com/en/insights/2024/global/eu-whistleblower-directive-prepare-for-potential-policy-adjustments>

13. European Public Prosecutor's Office. *European Anti-Fraud Office*. 2024. URL: https://anti-fraud.ec.europa.eu/policy/policies-prevent-and-deter-fraud/european-public-prosecutors-office_en

14. Fight against fraud to the EU's financial interests by means of criminal law. *EUR-Lex*. 2017. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/fight-against-fraud-to-the-eu-s-financial-interests-by-means-of-criminal-law.html>

15. Framing corruption in Ukraine: a two-decade scoping review of academic and organizational perspectives. *Taylor & Francis Online*. 2025. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/25739638.2025.2457818>

16. Good Governance. *Oxford Public International Law*. URL: <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1413>

17. Guide on Public Ethics: Steps to implementing public ethics in public organizations. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/16809a4ae7>

18. History of OLAF. *European Anti-Fraud Office*. URL: https://anti-fraud.ec.europa.eu/about-us/history_en

19. History of the Transparency Register. *European Union*. URL: https://transparency-register.europa.eu/find-out-more/history_en

20. Insights into Investigating and Prosecuting PIF Crimes. *Academy of European Law (ERA)*. URL: <https://www.era.int/?131034&en>

21. Inter-institutional agreement on a mandatory Transparency Register for lobbyists. *European Parliament*. URL: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-union-of-democratic-change/file-inter-institutional-agreement-on-a-mandatory-transparency-register-for-lobbyists>

22. Lobbying for change in the European Parliament. *The Parliament Magazine*. URL: <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/third-country-lobbying-european-parliament>

23. Lobbyists and interest representatives: How do the European Union institutions engage with lobbyists? *European Parliament*. 2024. URL: <https://epthinktank.eu/2024/04/23/lobbyists-and-interest-representatives-how-do-the-european-union-institutions-engage-with-lobbyists/>

24. Neither Breathtaking nor Pathbreaking: The European Commission's White Paper on Governance. *Columbia International Affairs Online*. 2002. URL: https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/jird/jird_mar02_hom01.pdf

25. New Code of Conduct for Commissioners: only small reform steps to close the “revolving door”. *AK EUROPA*. 2018. URL: <https://www.akeuropa.eu/en/new-code-conduct-commissioners-only-small-reform-steps-close-revolving-door>

26. New Code of Conduct strengthening ethical rules for Members of the European Commission enters into force. *European Commission*. 2018. URL: https://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-504_en.htm

27. OLAF and the EPPO: does team work always make the dream work? *EU Law Enforcement*. 2021. URL: <https://eulawenforcement.com/?p=8662>

28. Protecting the EU's Financial Interests through Criminal Law: the Implementation of the “PIF Directive”. *Eucrim*. URL: <https://eucrim.eu/articles/protecting-the-eu-financial-interests-through-criminal-law-the-implementation-of-the-pif-directive/>

29. Public Integrity. European Research Centre for Anti-Corruption and State-Building. URL: <https://www.againstcorruption.eu/publication-theme/public-integrity/>

30. Recent developments in EU anti-corruption strategy: the missing element of the return of

corrupt assets to “victim countries”. *Journal of Money Laundering Control*. 2024. URL: <https://www.emerald.com/jmlc/article-split/27/7/1/1227460/Recent-developments-in-EU-anti-corruption-strategy>

31. Strengthening transparency and integrity via the new 'Independent Ethics Body' (IEB). *European Parliament*. 2020. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/661110/IPOL_STU\(2020\)661110\(SUM01\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/661110/IPOL_STU(2020)661110(SUM01)_EN.pdf)

32. The EU makes the Transparency Register mandatory but we expected better. *The Good Lobby*. 2021. URL: <https://thegoodlobby.eu/the-eu-makes-the-transparency-register-mandatory-but-we-expected-better/>

33. The EU Transparency Register. *European Policy Centre*. 2016. URL: https://epc.eu/content/PDF/2016/EU_Transparency_Register.pdf

34. The EU Whistleblowing Directive: Progress, Trends, and Expectations for 2024. *Morrison Foerster*. 2024. URL: <https://www.mofo.com/resources/insights/240313-the-eu-whistleblowing-directive-progress-trends>

35. The Politics of the EU Anti-Corruption Movements. *Forum Transregionale Studien*. 2023. URL: https://www.forum-transregionale-studien.de/fileadmin/bilder/re_constitution/final_17-2023_reconWP_Hoxhaj_The_Politics_of_the_EU_Anti-Corruption_Movements.pdf

36. TI EU statement on EU ethics body agreement: an ethics body in name only. *Transparency International EU*. 2024. URL: <https://transparency.eu/ti-eu-statement-on-eu-ethics-body-agreement-an-ethics-body-in-name-only/>

37. Transparency, integrity and accountability in the EU institutions. *European Parliament*. 2019. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/608873/IPOL_BRI\(2019\)608873_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/608873/IPOL_BRI(2019)608873_EN.pdf)

38. Whistleblower law across Europe – country list. *WeMoral*. 2024. URL: <https://wemoral.com/blog/whistleblower-law-across-europe-country-list>

References

1. Antykoruptsiini stratehii u publicnomu upravlinni [Anti-corruption strategies in public management]. (2024). *Publichne upravlinnia i polityka – Public Management and Policy*. Retrieved from <https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap/article/download/6/5/48> [in Ukrainian].

2. Otsinka naukovoï dyskusii pro koruptsiuu ta antykoruptsiinu polityku: bibliometrychnyj pidkhid [Assessment of the scientific discussion on corruption and anti-corruption policy: a bibliometric approach]. (2024). *ResearchGate*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/391814409_Ocinka_naukovoï_diskusii_pro_korupciu_ta_antikorupcijnu_politiku_bibliometrychnij_pidhid [in Ukrainian].

3. 25 Years of OLAF: Looking Back and Ahead. (2024). *Eucrim*. Retrieved from <https://eucrim.eu/articles/25-years-of-olaf-looking-back-and-ahead/> [in English].

4. Adapting european anti-corruption strategies: Israel's experience and opportunities for Ukraine. (2024). *ResearchGate*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/398293199_Adapting_european_anti-corruption_strategies_Israel's_experience_and_opportunities_for_Ukraine [in English].

5. An 'Institution-First' Conception of Public Integrity. (2024). *British Journal of Political Science*. Retrieved from <https://www.cambridge.org/core/journals/british-journal-of-political-science/article/an-institutionfirst-conception-of-public-integrity/C1FD6A5DFB9F838AE1ACE34E182ABC2E> [in English].

6. Lough, J. (2021). Are Ukraine's Anti-corruption Reforms Working? *Chatham House*. Retrieved from <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-04/2018-11-19-are-ukraine-anticorruption-reforms-working-lough.pdf> [in English].

7. Bias baked in. (2025). *Corporate Europe Observatory*. Retrieved from

<https://corporateeurope.org/en/2025/01/bias-baked> [in English].

8. Freund, D. (2023). Commission proposal for EU ethics body denies independent control: "Like a game without a referee". *danielfreund.eu*. Retrieved from <https://danielfreund.eu/commission-proposal-for-eu-ethics-body-denies-independent-control/?lang=en> [in English].

9. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a proposal for an interinstitutional ethics body. (2023). *European Commission*. Retrieved from https://commission.europa.eu/system/files/2023-06/COM_2023_311_1_EN.pdf [in English].

10. Compendium of Good Practices on the role of Multi-Stakeholders in Preventing and Combating Corruption. (2025). *G20.org*. Retrieved from <https://g20.org/wp-content/uploads/2025/11/Compendium-of-Good-Practices-on-the-role-of-Multi-Stakeholders-in-Preventing-and-Combating-Corruption-copy.pdf> [in English].

11. EU Transparency Register. (2016). *European Parliament*. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-542170-European-Transparency-Register-FINAL.pdf> [in English].

12. EU Whistleblower Directive – Prepare for Potential Policy Adjustments. (2024). *Bird & Bird*. Retrieved from <https://www.twobirds.com/en/insights/2024/global/eu-whistleblower-directive-prepare-for-potential-policy-adjustments> [in English].

13. European Public Prosecutor's Office. (2024). *European Anti-Fraud Office*. Retrieved from https://anti-fraud.ec.europa.eu/policy/policies-prevent-and-deter-fraud/european-public-prosecutors-office_en [in English].

14. Fight against fraud to the EU's financial interests by means of criminal law. (2017). *EUR-Lex*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/fight-against-fraud-to-the-eu-s-financial-interests-by-means-of-criminal-law.html> [in English].

15. Framing corruption in Ukraine: a two-decade scoping review of academic and organizational perspectives. (2025). *Taylor & Francis Online*. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/25739638.2025.2457818> [in English].

16. Good Governance. (2020). *Oxford Public International Law*. Retrieved from <https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1413> [in English].

17. Guide on Public Ethics: Steps to implementing public ethics in public organizations. (2024). *Council of Europe*. Retrieved from <https://rm.coe.int/16809a4ae7> [in English].

18. History of OLAF. (2024). *European Anti-Fraud Office*. Retrieved from https://anti-fraud.ec.europa.eu/about-us/history_en [in English].

19. History of the Transparency Register. (n.d.). *European Union*. Retrieved from https://transparency-register.europa.eu/find-out-more/history_en [in English].

20. Insights into Investigating and Prosecuting PIF Crimes. (2024). *Academy of European Law (ERA)*. Retrieved from <https://www.era.int/?131034&en> [in English].

21. Inter-institutional agreement on a mandatory Transparency Register for lobbyists. (n.d.). *European Parliament*. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-union-of-democratic-change/file-inter-institutional-agreement-on-a-mandatory-transparency-register-for-lobbyists> [in English].

22. Lobbying for change in the European Parliament. (2024). *The Parliament Magazine*. Retrieved from <https://www.theparliamentmagazine.eu/news/article/third-country-lobbying-european-parliament> [in English].

23. Lobbyists and interest representatives: How do the European Union institutions engage with lobbyists? (2024). *European Parliament*. Retrieved from <https://epthinktank.eu/2024/04/23/lobbyists-and-interest-representatives-how-do-the-european-union-institutions-engage-with-lobbyists/> [in English].

24. Neither Breathtaking nor Pathbreaking: The European Commission's White Paper on Governance. (2002). *Columbia International Affairs Online*. Retrieved from https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/jird/jird_mar02_hom01.pdf [in English].
25. New Code of Conduct for Commissioners: only small reform steps to close the “revolving door”. (2018). *AK EUROPA*. Retrieved from <https://www.akeuropa.eu/en/new-code-conduct-commissioners-only-small-reform-steps-close-revolving-door> [in English].
26. New Code of Conduct strengthening ethical rules for Members of the European Commission enters into force. (2018). *European Commission*. Retrieved from https://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-504_en.htm [in English].
27. OLAF and the EPPO: does team work always make the dream work? (2021). *EU Law Enforcement*. Retrieved from <https://eulawenforcement.com/?p=8662> [in English].
28. Protecting the EU's Financial Interests through Criminal Law: the Implementation of the “PIF Directive”. (n.d.). *Eucrim*. Retrieved from <https://eucrim.eu/articles/protecting-the-eu-financial-interests-through-criminal-law-the-implementation-of-the-pif-directive/> [in English].
29. Public Integrity. (n.d.). *European Research Centre for Anti-Corruption and State-Building*. Retrieved from <https://www.againstcorruption.eu/publication-theme/public-integrity/> [in English].
30. Recent developments in EU anti-corruption strategy: the missing element of the return of corrupt assets to “victim countries”. (2024). *Journal of Money Laundering Control*. Retrieved from <https://www.emerald.com/jmlc/article-split/27/7/1/1227460/Recent-developments-in-EU-anti-corruption-strategy> [in English].
31. Strengthening transparency and integrity via the new 'Independent Ethics Body' (IEB). (2020). *European Parliament*. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/661110/IPOL_STU\(2020\)661110\(SUM01\)_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/661110/IPOL_STU(2020)661110(SUM01)_EN.pdf) [in English].
32. The EU makes the Transparency Register mandatory but we expected better. (2021). *The Good Lobby*. Retrieved from <https://thegoodlobby.eu/the-eu-makes-the-transparency-register-mandatory-but-we-expected-better/> [in English].
33. The EU Transparency Register. (2016). *European Policy Centre*. Retrieved from https://epc.eu/content/PDF/2016/EU_Transparency_Register.pdf [in English].
34. The EU Whistleblowing Directive: Progress, Trends, and Expectations for 2024. (2024). *Morrison Foerster*. Retrieved from <https://www.mofo.com/resources/insights/240313-the-eu-whistleblowing-directive-progress-trends> [in English].
35. Hoxhaj, A. (2023). The Politics of the EU Anti-Corruption Movements. *Forum Transregionale Studien*. Retrieved from https://www.forum-transregionale-studien.de/fileadmin/bilder/re_constitution/final_17-2023_reconWP_Hoxhaj_The_Politics_of_the_EU_Anti-Corruption_Movements.pdf [in English].
36. TI EU statement on EU ethics body agreement: an ethics body in name only. (2024). *Transparency International EU*. Retrieved from <https://transparency.eu/ti-eu-statement-on-eu-ethics-body-agreement-an-ethics-body-in-name-only/> [in English].
37. Transparency, integrity and accountability in the EU institutions. (2019). *European Parliament*. Retrieved from [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/608873/IPOL_BRI\(2019\)608873_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/608873/IPOL_BRI(2019)608873_EN.pdf) [in English].
38. Whistleblower law across Europe – country list. (2024). *WeMoral*. Retrieved from <https://wemoral.com/blog/whistleblower-law-across-europe-country-list> [in English].